

כלי ראשון, עירוי כלי ראשון

שו"ע או"ח שיח סעיף פ

כלי ראשון (פי' הכלי שמשמש בו על האש) <יב> אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, (סג) כל זמן (סד) שהיד סולדת בו. לפיכך אסור ליתן (סה) לתוכו תבלין...

משנה ברורה ס"ק סד

(סד) שהיד סולדת בו - אבל אם אין היד סולדת בו [פטן] אפילו כלי ראשון אינו מבשל.

ערוך השולחן סימן שיח סעיף למ

כבר נתבאר דכלי ראשון מבשל ובארנו בסעיף כ' מדברי הרמב"ם מתבאר דזהו מדרבנן ומן התורה אינו מבשל אלא בעומדת על האש ושכן מתבאר מהש"ס וירושלמי ע"ש אבל מדברי הטור וש"ע לא משמע כן והגם שלא דקדקו לחלק בין דאורייתא לדרבנן מ"מ משמע משטחיות דבריהם דהוי בישול גמור מן התורה וכן משמע מדברי רבותינו בעלי התוס' בשבת [מ"ב: ד"ה אבל ע"ש] וכן בשארי מקומות אבל מדברי רש"י שם משמע להדיא כדברי הרמב"ם [שכתב בד"ה דבכלי ומותר ליתן אפילו בכלי ראשון משהעבירו מן האור עכ"ל הרי שהפריש בין זה לזה והר"ן שם כתב דהירושלמי סובר כן ולא הש"ס שלנו ע"ש ולענ"ד צ"ע שהרי גם בהש"ס משמע להדיא כן כמ"ש בסעיף כ"א ע"ש:]

סעיף י

* אסור ליתן תבלין בקערה <מז> ולערות עליהן (עד) מכלי ראשון.

משנה ברורה ס"ק עד

(עד) מכלי ראשון - דאף דתבלין אין מתבשל בכ"ש וכנ"ל מ"מ העירוי מכ"ר קי"ל דהוא מבשל כדי קליפה

כלי שני

שו"ע או"ח שיח סעיף יג

מותר ליתן (פז) קיתון של מים או של שאר משקים (פז) <יט> בכלי שני שיש בו מים חמין, * אבל בכ"ר אסור.

משנה ברורה ס"ק פז

(פז) בכלי שני - כ"ש מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו. אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון י"א דדינו בכלי ראשון ובפרט אם משחה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה ודאי מקרי כ"ר [אחרונים]:

תוספות מסכת שבת דף מ עמוד ב

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל - תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

ספר יראים סימן רעד [דפוס ישן - קב]

הלכך יזהר אדם שלא להכניס בשבת שום דבר בכלי שני ואף בכלי שלישי שהיד סולדת בו שאין אנו בקיאים בדברים רכים וקשים מי הוא מתבשל בכלי שני ומי הוא שאינו מתבשל

קלי הבישול

שו"ע או"ח שיח סעיף ה

- יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה, (מ) <א> אם בשלו אה"כ במשקה יש בו (מא) משום [יד] בישול, (מב) ואסור ליתן פת <ז> אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו, ויש (מג) מתירין.
- הגה: בכלי שני; ויש מקילין (מד) אפילו בכלי ראשון; (מה) <ח> ונהגו ליזהר (מו) לכתחלה שלא ליתן פת (מז) אפילו בכלי שני (מח) כל זמן שהיד סולדת בו.

משנה ברורה ס"ק מב

(מב) ואסור ליתן פת וכו' - הוסיף בזה דין אחר והטעם דסבירא ליה לדעה זו דיש דברים שמתבשלים אפילו בכלי שני מפני שהם

רכים ואין אנו בקיאים וע"כ הוסיף לאסור ליתן פת האפוי שהוא רכיך אפילו בכלי שני וה"ה דלדעה זו [סז] יש להחמיר נמי [סח] בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני ועיין לקמן בס"ט אודות תבלין:

שו"ע או"ח שיח סעיף ד

...ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין (לד) אותו בחמין בשבת אבל (לה) מדיחים אותו בחמין בשבת, * (לו) <ה> חוץ מן המליחה הישן ומן הדג שנקרא * קוליים האספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט * (לז) והדחתן * היא גמר מלאכתן. הגה: * (לה) וה"ה כל דבר קשה שאינו ראוי לאכול כלל בלא שרייה, (לט) דאסור לשרותו בשבת, * דהוי גמר מלאכה. (הגהות מרדכי).

משנה ברורה סימן שיח ס"ק למ

ועתה נבאר דין בישול עלי הטי"א השייך בכמה ענינים לסעיף זה. הנה טי"א בשבת [נה] פשוט בפוסקים דיש בו משום בישול ובמזיד יש בו איסור סקילה ובשוגג חייב חטאת וע"כ יש לזהר בו מאד ובעו"ה רבים נכשלים בו ומקילין לעצמן בקולות שאין בהם ממש וע"כ מוכרח אני לבאר אופני ההיתר והאיסור בזה בעזה"י. הנה לערות [נו] מכלי ראשון על עלי הטי"א יש בזה בודאי חשש אב מלאכה דקי"ל דעירוי מבשל כדי קליפה כדלקמן בסעיף יו"ד וכ"ש אם יעמידנו אח"כ על התנור או בתוך הקאכלין עד שיהיה היד סולדת בו בודאי יבוא לכו"ע לידי איסור סקילה עי"ז ואפילו אם ירצה ליתן את עלי הטי"א לתוך הכלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על המים שם כלי שני ג"כ אסור בדקי"ל בסעיף זה דדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שורין בשבת אפילו בכ"ש [נז] וכ"ש לפי מה שמבואר בסעיף זה דיש דברים רכים קלי הבישול שמתבשלים אפילו בהדחה מכלי שני אפשר דיש בהעלים ג"כ חשש איסור דאורייתא אפילו באופן זה

תבלין

שולחן ערוך סימן שיח סעיף ט

כלי ראשון (פי' הכלי שמשתמש בו על האש) <יב> אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, (סג) כח כל זמן (סד) שהיד סולדת בו. לפיכך אסור ליתן (סה) לתוכו תבלין

משנה ברורה סימן שיח ס"ק סה

(סה) לתוכו תבלין - אבל בכלי שני מותר לתת תבלין אפי' יד סולדת בו דאין מתבשל שם

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

ועל קאפע /קפה/ אינו מבושל וכן קאקאו שאין נאכלין והוא רק לתבלין לכאורה הם ודאי בכלל סתם תבלין וא"כ מפורש במתני' שבכלי שני אינם מתבשלים ומותר ליתן לכתחלה, ותמוה על מה שעה"ש מחמיר בכלי שני וגם בכלי שלישי לדעתו, וכן משמע ממ"ב ס"ק ל"ט שאוסר גם קאווי /קפה/ שהוא קפה בכלי שני מטעם דיש דברים המתבשלים בכלי שני הא בתבלין מפורש שאין מתבשלים בכלי שני. בשלמא בעלי טי' אפשר לא נחשבו בכלל תבלין דהם לא ניתנו למעמא אלא למראה ואינם בכלל תבלין שבמתני' ושייך לאיסתפוקי בהו אבל קפה וקאקאו שהן תבלין בודאי הרי הם בכלל תבלין שבמתני' וליכא ספק וצ"ע. ולמעשה צריך עכ"פ להחמיר בכלי שני ומותר בכלי שלישי.

יד נכוית

חיי אדם כלל כ סעיף ד

כלי שני (פי' הכלי שעירה לתוכו מכלי שבשלו בו) אינו מבשל אפילו אם היד סולדת בו. ואמנם כיון דיש דברים המתבשלים אפילו בכלי שני ואין אנו בקיאים, יש להחמיר שלא ליתן שום דבר דשייך בו בישול אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו. ולכן יש לזהר במלח ובצללים בשבת שלא ליתן בקערה וכל שכן לערות עליהם מכלי ראשון (שם). ואם הוא רותח כל כך עד שהיד נכוית בו, נראה לי דלכולי עלמא מבשל

בית יוסף יורה דעה סימן קת

אבל כלי שני שאין דפנותיו חמין והולך ומתקרר אף על גב דיד סולדת בו אינו מבשל ע"כ (וס"ל) [ונ"ל] דאפילו מעלה רתיחות בכ"ש כעין שהיה בכ"ר אינו מבשל דכלל גדול הוא דכלי שני אינו מבשל בשום פנים דאל"כ לא הו"ל לתלמודא לסתום ולומר כלי שני אינו מבשל

שו"ת שבט הלוי חלק ז סימן מב

איברא, פשוט מאד דסתימת הש"ס שלנו וכל הפוסקים דלא כחיי"א, עיין בכל הפוסקים יו"ד סוס"י ס"ח ובס"י ק"ה ס"ב, וסתימת הש"ס שבת מ' ע"ב דטול בכלי שני ותן דלא חלקו בזה ולא נשאר לנו רק סברת התוס' דכיון דאין דפנות מחממות דלא עמד על האש אין כחו אתו לבשל. והשתא נהי דאין אנו בקיאים כ"כ בזה, מכ"מ גם המחמיר לא צריך להחמיר רק מיד אחרי הבישול בכ"ר ועירה לכ"ש שאז חומו עוד גדול, דכיון דכל עיקר הדין של החיי"א מפוקפק, גם המחמיר לא צריך יותר, וגם רק בכלי שני

כלי שלישי

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(ד) האם יש לחוש לדעת הח"א דכלי שני מבשל ביד נכזית בו לכ"ע והאם יש לחוש ליד נכזית בו אף בכלי שלישי.

תשובה: לא שייך לידע מנהג בזה משום דמחמירין אנו בכלי שני בכל דבר משום דיש דברים שמתבשלין גם בכלי שני ולא ידוע לנו שלכן החלוק ביד נכזית לא מצוי שיהיה נוגע לנו לדינא. וליד נכזית בכלי שלישי שהוא נוגע לכל הדברים נזהגין שאין מחלקין דבכל כלי שלישי מקילין. אבל אין ללמוד ממנהג זה להקל גם בכלי שני דאפשר אף להח"א ליכא איסור בכלי שלישי אף בנכזית ואולי ליכא כלל מציאות זה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד

(מ) הנה עליי הטיי /עלי התנה/ אינם מבושלים בעשייתם אלא רק מיושבים בחום. האם מותר להכין טיי בכלי שלישי בשבת.

תשובה: לע"ד לא נראה כלל לומר דאיכא דברים שמתבשלים בכלי שלישי. דלא מצינו אלא שבכלי שני יש דברים המתבשלין וממילא מאחר שאין אנו יודעין יש לאסור כל דבר, ובכלי שלישי לא מצינו, ומש"כ בעה"ש סימן שיי"ח סעיף כ"ח דעינינו רואות שטיי /שתה/ מתבשל גם בכלי שלישי לא מוכן זה ומה שרואין אנו בעינינו שמתאדמין חמים זה אינו ענין בשול דאף בקרים ממש מתאדמין במשך זמן וכ"ש בחמין כשאין היד סולדת ולא זהו ענין בשול, הגע עצמך דמה שענינו רואות אינו כלום דהא מלח רואין אנו שבחם קצת מרגישין טעם המלח כמו בשמו אותו בחמין שהיד סולדת ומ"מ הלכה כר"ג (שבת מ"ב ע"ב) דאפילו ראשון לא בשלה ואף לר' יוסף לא בשלה אלא בכלי ראשון אף שאין אנו מרגישין שום חלוק בטעם בין מלח בכ"ר = בכלי ראשון = ובין בכלי שני ואף לל"ק דאביי דתר"ח דבכלי שני נמי בשלה משמע דהוא דוקא בכ"ש ולא בפחות, אלמא דבשול הוא ענין אחר דהוא תועלת שאיכא במלח ע"י הבשול יותר מהרגשת טעם מלוח שזה איכא אף בצונן גמור דמלח שאינו מבושל נמי נותן טעם מלח כידוע ממליחת בשר והמליחה עצמה בצונן הא עושה לענין איסור והיתר כמבושל, ומ"מ אין בזה תועלת הבשול ואמרו חז"ל שהוא דוקא בחום גדול מאד עד שלהלכה הוא דוקא כבשרא דתורא. וכן הוא בעלי הטיי שמה שנצבע חמים בחום קטן אינו ענין בשול, שלכן אפשר שהוא מקושי הבשול וא"כ אין לנו לומר מעצמנו כלום אלא מקבלה וממילא הוא ככל סתם דברים דהוא בכלי שני ספק ובכלי שלישי יש להתיר.

חזון איש (סי' נב ס"ק יט)

ולא מצינו מקור לחלק בין שני לשלישי, ואין הדבר תלוי אלא בחום חמים שיהיה חמים שהם"ב, וכן להחיי"א המחמיר ביד נכזית אף בכלי שלישי אסור.

שו"ע אורח חיים שיה

ונהגו ליזהר (מוז) לכתחלה שלא ליתן פת (מוז) אפילו בכלי שני (מה) כל זמן שהיד סולדת בו.

משנה ברורה סימן שיה ס"ק מז

(מוז) אפילו בכ"ש - ובכלי שלישי מצדד הפמ"ג בסקל"ה להקל ע"י"ש:

דבר גוש

משנה ברורה סימן שיה ס"ק מה

(מה) ונהגו ליזהר וכו' - פי' שאין נותנים לחם במרק של המשאלינ"ט בקערה שהיא כלי שני וכ"ש שיזהר שלא לערות עליהם מכלי ראשון [סמך] ואותם שחותכים הבצלים ונותנין לתוך המרק בקערה לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בהמרק דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפ"ה נזהרים כ"ש בבצלים שצריך ליזהר כי אין אנו בקיאים במידי דמקרי רכיך וכנ"ל וכ"ש לפי מה שנוהגין ליתן הבצלים לתוך התבשיל שהוא דבר גוש בודאי יש ליזהר בזה [ע] דיש פוסקים שסוברים דדבר גוש שמונה בכלי שני דינו ככ"ר.

דבר גוש עם רוטב

פתחי תשובה יורה דעה סימן צד ס"ק ז

(ז) הוא כ"ש - עבה"מ ועיין סולת למנחה כלל כ"ג שכתב שבתורת האשם האריך להחזיק דעת מהרש"ל אך שמחלק דהיכא שעירו הבשר עם הרוטב תוך הכ"ש אז מתקרב גם הבשר ע"י הרוטב שמקרו וסובב הבשר מכל צדדיו ע"ש.

כתוב במהרי"ל הלכות פסח ז"ל והמגעיל על ידי עירוי ששופך הרוחחין על הכלי להגעילו יזהר שישפוך המים הרוחחין דוקא מן הכלי שבשלו בו והוא הנקרא כלי ראשון ואל ישאוב מן הכלי שבו הרוחחין בכלי אחר ולערוה ממנו להגעיל משום דכלי שישאוב עמו הוא כלי שני ונתבטל בו בישול הרוחחין מרם שמוגעילן אכן אם שוהה את הכלי שישאוב עמו תוך הכלי שמבשלין בו הרוחחין ובעוד הוא שם מעלין המים רתיחות שפיר מתקרי גם הוא כלי ראשון עכ"ל. מדברים אלו משמע שאם שואב מכלי ראשון והוציא רותחים מקרי אח"כ כלי שני ויש בו דין כ"ש ותמהתי מאד על זה...ותו דהתוספות כתבו התם דעיקר החילוק שבין כלי א' לכלי שני הוא דכלי שני מתקרב מחמת שאין דופנותיה חמין ע"כ הולך ומתקרב וזה ודאי דופנותיה רותחין שהרי הוחמו ברוחחין דכלי ראשון...

שו"ע אורח חיים שיח סעיף יג

מותר ליתן (פו) קיתון של מים או של שאר משקים (פז) <יט> בכלי שני שיש בו מים חמין, * אבל בכ"ר אסור.

משנה ברורה סימן שיח ס"ק פז

(פז) בכלי שני - כ"ש מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון י"א דדינו ככלי ראשון ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה ודאי מקרי כ"ר [אחרונים]:

משנה ברורה סימן שיח ס"ק מה

(מה) ונהגו ליזהר וכו' - פי' שאין נותנים לחם במרק של המשאלינ"ט בקערה שהיא כלי שני וכ"ש שיזהר שלא לערות עליהם מכלי ראשון...אלא אם רוצה ליתן פת ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדרה כדי שתהיה הקערה כלי שלישי...